

Преамбула

25 років тому група вчителів-новаторів проголосила маніфест **«Педагогіка співробітництва»** (Переделкіно, 1986 рік). У наступні роки були опубліковані звіти зустрічей учителів-новаторів, у яких розглядалися різні аспекти педагогіки співробітництва: «Демократизація особистості» (Цинандалі, Телавський район, Грузія, 1987 рік), «Методика оновлення» (Москва, 1988 рік), «Увійдемо до нової школи» (Краснодарський край, 1988 рік).

Ідеї педагогіки співробітництва натхненно сприйняли сотні тисяч учителів, творча праця яких оновила освітню практику та повела вперед наукову свідомість – принцип співробітництва став надбанням педагогічної теорії.

Ми віддаємо належне світлій пам'яті головного редактора «Вчительської газети» В. Ф. Матвєєва, видатного педагога-мислителя С. Л. Соловейчика, які були натхненниками цих зустрічей.

Відтоді життя різко змінилося: зміни, що відбулись у світі за останні десятиліття, викликають глибоку тривогу та стурбованість за долю дітей і освіти, за долю руху людства шляхом сходження, за збереження життя на планеті Земля.

Виникає необхідність прийняття класичних педагогічних цінностей із їхніми основоположними поняттями духовності та гуманності, любові й добра, миру і блага. Тільки через зміну педагогічної свідомості на підставі цих понять можна буде подолати «бич» освіти – авторитаризм із його наслідками примноження бездуховності та аморальності в сучасному суспільстві. Надію на можливість оновлення педагогічної свідомості вселяє, з одного боку, стривоженість за долю освіти, що наростає в суспільстві; з іншого – творчий потенціал педагогічної спільноти, який постійно розвивається.

Ці причини та мотиви спонукають нас, – прихильників гуманної педагогіки, – керівників організацій гуманної педагогіки різного рівня, людей різних національностей і віросповідань, представників різних країн, учителів, вихователів, батьків, громадських діячів, представників науки, – проголосити **«Маніфест гуманної педагогіки»**.

З цією метою на запрошення президента Міжнародного Центру гуманної педагогіки Ш. О. Амонашвілі ми зібрались у його садибі в Бушеті (Телавський район, Грузія).

17 липня 2011 року є днем проголошення нами

«Маніфесту гуманної педагогіки».

Звернення

Ми, – співавтори **«Маніфесту гуманної педагогіки»**, –

звертаємось до світової спільноти людей, стурбованих сучасним станом виховання та освіти підростаючого покоління,

звертаємось до кожного вчителя, вихователя, педагога, керівника та працівника освіти,

до кожного з батьків,

до кожного студента педагогічних і непедагогічних вузів і коледжів,

до кожного школяра,

до всіх людей, кому не байдуже майбутнє нашої планети.

Пропонуємо **«Маніфест гуманної педагогіки»**, ідеї якого служать цілям духовно-морального становлення підростаючого покоління в атмосфері гуманності та особистісного підходу до Дитини.

Закликаємо вас до єднання навколо **«Маніфесту»** і співробітництва в оздоровленні та оновленні освітнього світу, щоб кожна Дитина

- **виховувалась Людиною Благородною та Великодушною,**
- **розвивалась духовно і морально,**
- **оволодівала знаннями, що розширюють її свідомість і ведуть до творчості та творення блага,**
- **вчилась виражати, берегти та стверджувати в житті свою вільну волю,**
- **любила Батьківщину, цінувала та бережно ставилася до багатовікової культури свого народу і людства.**

Для оновлення світу освіти на основі ідей гуманної педагогіки нам доведеться враховувати і долати перешкоди, що виникають як у зовнішньому, так і в нашому внутрішньому світі.

Молодь відводиться від пошуку сенсу життя

Світ стрімко змінюється, але змінюють його не культура і спрямованість до Світла, а науково-технічний прогрес зі своєю соціальною установкою «бери від життя все». Багато досягнень науки і техніки, звичайно, збагачують нас, розширюють горизонти людського пізнання. Але поряд із ними є «досягнення» у вигляді надсекретної зброї масового знищення, тотального контролю через всезагальну «чіпізацію» та маніпулювання свідомістю і підсвідомістю людини та цілих спільнот людей.

Стверджується потяг молоді до речей, розпалюється пристрасть до задоволень, розхитуються основи сім'ї, духовні, релігійні та національні устої народів. Ведеться посилена пропаганда сексу та бездіяльного гулящого життя. Скидаються уряди, ведуться війни та знищуються держави.

Як відгуки духовно-морального падіння людей слід розглядати страшні стихійні лиха – землетруси, цунамі, повені, лісові пожежі, епідемії нових хвороб, вибухи атомних електростанцій і складів боєприпасів, катастрофи літаків, кораблів і потягів, – які все частішають і посилюються. За один раз знищуються цілі міста, гинуть тисячі, сотні тисяч людей.

Ці глобальні зрушення, яким ми всі свідки, відбиваються на світі освіти. В різних країнах здійснюються реформи, які суспільство сприймає як антинародні: вони неминуче призводять до зниження рівня освіченості людей і завищення в них пристрасті до задоволень, матеріального блага, облаштування власного життя хай навіть на шкоду іншим. Така спільнота людей легко піддається управлінню та маніпулюванню.

В освітньому процесі молодь наполегливо відводиться від високих світоглядних цінностей, від пошуку сенсу життя та свого призначення, від поняття служіння ідеалам, від духовних запитів, від почуття совісті, обов'язку, відповідальності. Навчальні процеси та їхні формальні наслідки ставляться вище за виховні. З освітнього світу витісняються завдання духовно-морального становлення молодих людей. Перетворюються на порожній звук поняття благородства та великодушності, добра і краси, загального блага і духовної досконалості, любові та відданості, батьківщини та загальнолюдських цінностей. Через засоби масової інформації, через Інтернет, через стандартизацію змісту освіти, через хибні педагогічні приписи молоде покоління готується для егоїстичного життя, але не заради захисту і розвитку самого життя, вдосконалення свого духовно-морального світу і ствердження загального блага.

Що не від любові до дітей, то від лукавого

Дітей треба захищати від розбещуючого впливу засобів масової інформації, від натиску аморальних комп'ютерних ігор і розваг, від бридких видовищ і гидкої музики, від посягань дорослих, від політичних амбіцій влад.

Чи можна вважати, що впровадження ринкового принципу в освіті, – або, як казав К. Д. Ушинський, «торгашеського напрямку, який із життя почав проникати в школу», – є проявом турботи держави про дітей?

Чи можна стверджувати, що насильницьке впровадження в освітній світ єдиних державних екзаменів є проявом найвідданішої любові держави до дітей?

Чи можна вірити, що впровадження ювенальної юстиції, яка під видом захисту прав дітей вже позбавила сотні тисяч із них щастя мати сім'ю та любити батьків, є ствердженням любові та турботи держави про дітей?

Що сказати про введення в школах служби так званих омбудсменів, про їхні безапеляційні розгляди та заохочення доносів учнів і вчителів одне на одного – це теж від любові до дітей?

Такі заходи є грубими спробами регулювати в освітньому просторі моральність не силою виховання, а «ювенальними» законами, що руйнують усяке виховання. Але ж ми знаємо, що жодна стаття всіх законів кримінального, цивільного, адміністративного права, тим більше ювенальної юстиції не може бути справедливішою, сильнішою та вищою за закон моральності та совісті.

Якщо у світі освіти що-небудь робиться не з любові до дітей, чуйної до них турботливості, все буде брехнею, яка породжує зло, все буде від лукавого.

Ось і відбуваються біди.

Ніколи не було такої страшної кількості дітей-бомжів, дітей безпритульних, дітей покинутих, дітей-правопорушників, – а тепер є.

Ніколи не було такої жахливої кількості дитячих суїцидів, агресії дорослих проти дітей, – а тепер є.

Ніколи не було стількох наркоманів, курців, алкоголіків серед дітей і молоді, – а тепер є.

Ніколи не допускалася до дітей порнографія, і не було такого розгулу дитячої проституції, – а тепер є.

Ніколи не було підпільного бізнесу з торгівлі дітьми, – а тепер є.

Ніколи не було молодіжного фашизму, не розпалювалась національна та релігійна ворожнеча серед молоді, – а тепер це робиться.

Суспільство і засоби масової інформації безпощадно забруднюють мовлення дітей лихослів'ям, лайкою, грубістю, хамством, роздратованістю, неповагою.

Здрагається серце від безкультурності, від дитячої жорстокості, що не знає меж, цинізму, наруги над святинами свого народу.

**Нам тільки здається,
що сили, з якими ми зіштовхуємось, нездоланні**

Ми не можемо залишатися осторонь від цієї дійсності, що ламає долі підростаючого покоління та руйнує освітній світ, не можемо займатися тільки одним завданням: озброєнням підростаючого покоління знаннями, вміннями і навичками, а точніше, підготовкою школярів до здачі єдиних державних екзаменів, пристосуванням їх до життя, прищеплюванням їм сумнівної «конкурентноздатності».

Дітей треба захищати від агресії середовища, від посягань сил темряви.

Але як нам це зробити?

Сили, видимі та приховані, з якими ми зіштовхуємося, нам здаються нездоланими.

Але ні: наші можливості більш могутні, ніж міць зовнішніх сил; вони містяться в нашому мистецтві виховання, в мудрості, відданості, терпінні та любові, якими ми наповнюємо наше ставлення до кожної Дитини.

Виховання наше стане потужним, якщо зрозуміємо, що в нас крім нього немає іншої зброї проти темряви.

Виховання стане захисним, якщо будемо жити разом із Дитиною в Світлі та справами Світла.

Виховання стане переможним, якщо воно буде спрямоване на розкриття духовних багатств Дитини.

Виховання в цей не світлий час є спасінням душ підростаючих людей.

Треба твердо знати, що в цьому служінні немає перепочинку і не можна послаблювати пильність.

Інерційний авторитаризм освіти

Великий мислитель В. І. Вернадський писав: «У сучасній громадській і соціальній конструкції людство більшою мірою скеровується ідеями, які вже більше не відповідають реальності та виражають стан розуму і наукові знання поколінь, що зникли в минулому».

Такою ідеєю, що віджила свій вік, в нашій громадській і соціальній конструкції є педагогічний авторитаризм.

У світі освіти панує інерційний авторитаризм. Це практика виховання та навчання, що склалася віками та базується на примусі та насильстві, на принципі «батого і пряника». Він закріплений наукою в педагогічній теорії, відображений у підручниках педагогіки та методичних посібниках. Він визнається офіційною педагогікою, на підставі якої розробляються: зміст і методи, шкільні підручники, уроки і взагалі вся освітня система, в тому числі накази та інструкції органів влади та реформи, які ними здійснюються. Філософською основою авторитарної педагогічної свідомості є матеріалістичне сприйняття світу. Воно і диктує головне завдання: озброїти молоде покоління всього лише деяким формальним набором так званих «освітніх стандартів». У цьому й розуміється суть підготовки молодого покоління до життя. Але оскільки вважається, що Дитина за своєю природою протистоїть намірам дорослих, які піклуються про неї, то педагогічною нормою стає примушувати її підкорятися волі своїх вихователів і вчителів.

Авторитарне педагогічне мислення керує діяльністю переважної більшості вчителів, вихователів, методистів, працівників освіти, шкільних психологів, батьків. Унаслідок традиційної стійкості та повсюдності за авторитарним підходом визнається очевидність «педагогічної істини». Хоча є фактом, що ця «істина» породжує глибоку кризу в освіті, стає джерелом конфліктів у взаємостосунках між вихованцями та

їхніми вихователями, учнями та вчителями, дітьми та дорослими. Як висловився психолог Д. І. Фельдштейн: діти поруч із нами, але не всередині нас, ми поруч із ними, але вони не впускають нас всередину себе.

Нам потрібно захистити дітей не тільки від насилля зовнішнього світу, але й від себе теж, якщо ми – авторитарно налаштовані вчителі, вихователі, батьки. Нам необхідно віддалити себе від хибної істини авторитарного підходу до дітей.

У авторитарному процесі школярі, звичайно, отримують певний рівень вихованості та розвиненості, багато хто з них дійсно озброюється міцними знаннями, виявляє талант і може прославитися. Але чи в цьому торжество Істини?

Наші вихованці та учні могли би прожити свої шкільні роки, своє дитинство і юнацтво набагато радісніше та змістовніше. Вони могли би стати набагато досконалішими громадянами і розкрили б найбільш багатогранно свою багату духовну і земну природу. І це щастя торкнулося би майже всіх, якби їхній світ освіти був наповнений духовним гуманізмом.

Перемогти себе

Найбільша трудність у творенні гуманного освітнього світу знаходиться всередині нас самих. Це може бути наша зашкарублість і консерватизм, наша прив'язаність до авторитарного педагогічного мислення, скутість нашої свідомості лещатами матеріалізму, віра, що авторитаризм є справжнім шляхом педагогіки, лінощі займатися чимось новим, посилення на похилий вік тощо.

Для тих, у кому мало любові до дітей, у кому авторитаризм і владолюбство стали рисами характеру, – трудність самопереродження, звичайно, буде збільшуватися. Додамо до сказаного і ту обставину, що багато вчителів і вихователів, побоюючись свого начальства, бояться проявити надмірну активність.

Треба перемогти страх у собі, треба здійснити подвиг – стати героєм духу. Таке вольове рішення не залежить від будь-яких зовнішніх обставин, а залежить тільки від нас самих. Особистість народжується в боротьбі з самою собою. Боротьба ця буде нелегка, але достойна. Щоб стати творцями гуманного освітнього світу, щоб наше суб'єктивне освітнє поле було радісним для наших вихованців і учнів, нам потрібно буде:

- прийняти до нашої свідомості вимір духовності та мислити на його основі;
- облагороджувати свій характер, витончувати свої ставлення до дітей і оточуючих;
- вирощувати в собі творче терпіння;
- вдосконалювати мистецтво любити дітей, любити ближнього, радіти всьому піднесеному і прекрасному;
- керуватися в розв'язанні педагогічних завдань мудрістю;
- тягнутися до читання праць класиків педагогіки.

Тільки в такій боротьбі можна подолати, перемогти в собі все, що зв'язує нас із авторитарним мисленням і практикою. В цьому процесі сходження нас буде заохочувати зростаюча взаємна любов і довіра до наших вихованців і учнів, духовна спільність із кожним із них, яка постійно розширюється.

Кожен досягне вивищення над самим собою, якщо будемо неухильно слідувати трьома заповідям:

Вірити в безмежність кожної Дитини.

Вірити в свою Іскру Божу.

Вірити в перетворювальну силу гуманної педагогіки.

Дитина є союзом Неба і Землі, Духу і Матерії

«Маніфест» не може вмістити всю гамму гуманної педагогіки. Тому ми торкнемося тільки її основних аспектів, у першу чергу, духовно-філософських, а також того, як нам сприймати Дитину.

Матеріалістична філософія в якості основи мислення приймає три виміри – час, матерію, простір. Але розширена свідомість на чолі цих вимірів ставить ще один вимір – духовність, ядром якої є віра в Божественне начало. Сукупність цих вимірів визначає системність класичної педагогічної спадщини; вимір духовності наповнює її мудрістю та спрямовує в майбутнє.

Сенсом духовного виміру для класичної педагогіки є основи релігійних учень, культура і моральність. Однак це не робить класичні педагогічні вчення релігійними, вони зберігають яскраво виражену світську спрямованість.

Гуманна педагогіка в тому вигляді, як ми її пропонуємо, є дітям класичної педагогіки. Вона приймає класичну основу з тим застереженням, що залишає можливість, щоб у поняття духовності, крім інших складових, можна було закладати суть того чи іншого класичного світового релігійного вчення. Тому в якості сенсу духовності ми приймаємо припущення в трьох аксіоматичних постулатах:

Реальність Вищого Світу, Вищої Свідомості, Бога.

Реальність безсмертя людського духу і його спрямованість до вічного вдосконалення.

Розуміння земного життя як відрізка шляху духовного вдосконалення і сходження.

Із цих припущень робимо висновки про філософське сприйняття Дитини:

– вона є явищем (велінням духу) в нашому земному житті;

– вона є носієм свого призначення, своєї місії;

– в ній закладена величезна енергія духу, можливість необмеженого духовного вдосконалення.

Духовна суть Дитини доповнюється провідними якостями її земної психологічної природи:

- *пристрастю до розвитку;*
- *пристрастю до дорослішання;*
- *пристрастю до пізнання;*
- *пристрастю до свободи.*

Так ми отримуємо розуміння цілісної сутності Дитини: вона є повнотою двох природ – духовної та матеріальної, в яких провідною є Природа Духовна. Виходячи з цього, народжується новий фундаментальний принцип, який каже про те, що весь педагогічний процес повинен будуватися відповідно до цілісної сутності Дитини, а не тільки її матеріальної природи.

Авторитарна педагогіка не може прийняти і реалізувати цей принцип, оскільки для неї є чужим вимір духовності.

Для гуманної педагогіки принцип сутніснодоцільності є близьким; вона володіє умовами, необхідними для повного його здійснення в освітньому процесі, такими як: віра, любов, радість, довіра, терпіння, доброта, співчуття, відданість, благородство, великодушність, духовне життя.

Педагогічне сузір'я слів

У нас, – у вчителів і вихователів, – є священні слова, вони, – як Педагогічне Сузір'я, за яким можна звіряти повноту і напрямок думки та стверджувати творчу практику. Вони розширюють і вивищують нашу свідомість і закликають до подвижницької діяльності. До цього Сузір'я входять слова-поняття: **Учитель, Учень, Школа, Виховання, Освіта, Урок, Дитина, Діти, Турбота, Духовність, Гуманність**. У них зберігаються істини для нашого гуманного педагогічного мислення.

Але сталася біда: поспішило невігластво, воно витіснило зі святих слів духовну суть і заповнило їх своїм мізерним досвідом. Так ми отримали бездушний і бездуховний скелет педагогічної свідомості:

Учитель – особа, яка навчає; викладач, предметник.

Школа – навчально-виховний заклад.

Виховання – виростити, дати освіту, навчити правил поведінки.

Освіта – навчання, просвіта.

Урок – основна форма навчання.

Гуманність – людяність в суспільній діяльності; гуманний – людяний, чуйний, культурний тощо.

Такий зміст понять може обслуговувати тільки авторитарне педагогічне мислення.

Вимір духовності допомагає нам досягнути і повернути цим та іншим поняттям їхній сокровенний зміст, внаслідок чого перед нами відкриваються прекрасні горизонти гуманної педагогічної свідомості.

Учитель – душа, яка носить і дарує Світло.

Учень – душа, яка шукає (прагне) Світла.

Їхня зустріч народжує *Урок* (педагогічний процес) – особливу смугу спільного піднесеного життя, в якому людина-учень росте і наповнюється Світлом від Учителя, надихається і далі спрямовується для розповсюдження у світі своїх дарів духу.

Виховання, як повідомляє саме слово (рос. *воспитание*. – прим. пер.), – це живлення (рос. *питание*. – прим. пер.) духовної вісі людини, яка росте, а живиться вона духовною їжею – образами.

Освіта (рос. *образование*. – прим. пер.) це є таїнство розкриття Божого Образу в людині. Образ Бога проявляється в людині через потоки піднесених образів краси, любові, доброти, знань. Джерелом потоків цих образів є Учитель, Вихователь.

Школа (від лат. *scala*) східці для сходження душі та духовності людини. Східці ці знаходяться в Учителі, Вихователі, він і є Школою.

Дитина (рос. *ребенок*. – прим. пер.) – відроджене нове буття.

Діти – народ, що діє в істині.

Турбота (рос. *забота*. – прим. пер.) розуміється як слідування за божественною таємницею.

Гуманна педагогіка розглядає в якості своїх категорій поняття: *Любов, Віра, Надія, Радість, Успіх, Співробітництво, Одухотворення, Натхнення та ін.*

Духовність, гуманність і гуманна педагогіка

Духовність і Гуманність є фундаментальними поняттями, і вони здатні, якщо стануть якістю освітнього світу, сприяти безперервному еволюційному процесу покращення природи людини. Вони – опора особистості на її важкому шляху вдосконалення і сходження, спрямовуюча сила її життя та діяльності на загальне благо.

Духовність є суцільно особистісний стан внутрішнього світу кожної людини. На основі духу і духовності вдосконалюється в ній духовне життя, яке охоплює думки, почуття, переживання, враження, захоплення, смаки, ставлення, устремління, мрії, фантазії, світогляд, моральність, оцінки... Духовність об'єднує все, що відбувається у свідомому та несвідомому світах людини. У своєму внутрішньому світі людина може

прожити минуле, теперішнє і майбутнє як єдине ціле, жити без простору і часу, робити діяння, вчинки.

Частина всього того, що дозріває і народжується у внутрішньому світі, в залежності від умов, доцільності та дії вільної волі, людина буде проявляти і стверджувати в зовнішньому світі, в житті серед людей.

Сенс духовності стане більш повним через поняття *Гуманності*. Гуманність розуміється як процес пошуку людиною своєї безсмертної основи – духу, свого зв'язку з Творцем, підтримання цього зв'язку. Це процес знаходження віри та життя у вірі. Гуманність вносить у духовне життя особливий порядок: у цьому процесі внутрішнього пошуку та знаходження віри впорядковується і гармонізується духовне життя, воно стає цілеспрямованим потоком творчості та будувannya.

Віра наділяє людину вільною волею і робить її духовно сильною, сприяє найбільш повному прояву та ствердженню внутрішнього світу в зовнішньому. Людина стає перетворювачем зовнішнього, матеріального світу, творцем життя. Таким чином, гуманність задає напрям пошукам і рухові духовного життя і сприяє прояву цього життя в зовнішньому світі у відповідності із законами любові, краси, моральності, в цілому ж – культури духу.

Поняття *Духовність* і *Гуманність* переплітаються одне з одним як сенс і шлях, як зміст і форма. Разом вони утворюють сенс гуманної педагогіки: *гуманна педагогіка є теорією і творчою практикою становлення особистості людини, яка росте, через систему змісту і засобів, що розробляються на основі поняття духовного гуманізму.*

Ми не стверджуємо, що повністю і з абсолютною точністю розкрили зміст *Духовності* та *Гуманності*, а також усіх інших слів-понять, що складають Педагогічне Сузір'я. Поглиблений пошук можливих відхилень відкриє нам не менш важливі грані їх змісту. Але сумарність уже досягнутого змісту дозволяє визначити соціальну і особистісну спрямованість Людини: *творити навколо себе красу і гармонію життя через творення краси і гармонії життя всередині себе.* Це повинно стати природним станом людини.

Між гуманною педагогікою та авторитарною педагогікою

немає золоті середини

Гуманна педагогіка не є нашим винаходом, її джерелом є класична педагогічна спадщина. Поняття «класична» і «традиційна» часом розуміються як ідентичні або споріднені: традиційна педагогіка ніби є життєвим заломленням класичної педагогіки. Нажаль, це зовсім не так. Поняття «традиційна педагогіка» («традиційна методика», «традиційна практика») могло б нести в собі достойний зміст, якби воно відображало рівень втілення класичних ідей в життєвих умовах, що історично склалися. В дійсності ж ми маємо справу з двома різними напрямками педагогічного мислення і педагогічної практики: для традиційної теорії та практики визначальною рисою є авторитаризм, для класичної ж – гуманізм. Це є діаметрально протилежні підходи до освітньої практики. Хоча слід відзначити, що в різних варіаціях

традиційної педагогіки міститься немало цінних узагальнень, які складають досягнення педагогічної думки. Однак відмінності такі глибокі, що пошук золотієї середини між традиційною педагогікою та класичною педагогікою не може увінчатися успіхом. Доводиться тільки обирати або ту, або іншу форму мислення та освітньої практики.

Найголовніша особливість класичного педагогічного мислення, на відміну від традиційного, в тому, що воно **багатовимірне**. Його основу складає синтетичне ціле духовного і матеріального, ірраціонального і раціонального, релігійного і наукового, космічного і земного. Воно приймає постулат вічності духу і спрямовує людину до такого земного життя, яке є шляхом розвитку і вдосконалення духу. Класична педагогіка не оголошує себе наукою, а швидше вважає себе мірою всіх наук, мірою самого життя, загальнолюдською культурою мислення.

Метрами гуманної педагогіки є такі класики, як:

Марк Фабій Квінтіліан

Ян Амос Коменський

Жан-Жак Руссо

Іоганн Генріх Песталоцці

Костянтин Дмитрович Ушинський

Адольф Дістервег

Марія Монтессорі

Антон Семенович Макаренко

Януш Корчак

Василь Олександрович Сухомлинський...

Довкола них утворюються прекрасні сузір'я видатних педагогів-мислителів, які дали несуть факели ідей гуманізму в освіті.

Духовно-філософські основи гуманної педагогіки ми черпаємо в працях Конфуція, Лао-Цзи, Сократа, Платона, Аристотеля, Г. Сковороди, М. Бердяєва, І. Ільїна, П. Флоренського, родини Реріхів... Опору і натхнення знаходимо у Святих Писаннях Світових Релігій – Буддизму, Іудаїзму, Християнства, Ісламу.

Авторитарна педагогіка і гуманна педагогіка: риси відмінностей

Щоб полегшити вибір, назвемо ще низку інших відмінностей між авторитарним і гуманним педагогічними підходами.

Авторитарна педагогіка будує свої стосунки з дітьми – вихованцями та учнями – на підставі системи заохочень і покарань, тобто, примусу.

Гуманна педагогіка виходить з ідей духовної спільності, співробітництва і співтворчості, спрямованих від серця до серця.

Авторитарна педагогіка орієнтована на формування знань, умінь і навичок і підносить процес навчання.

Гуманна педагогіка спрямована на облагородження душі, серця і розуму Дитини, а знання розуміються як шлях сходження до мети.

Авторитарна педагогіка вдовольняється врахуванням психологічних особливостей дітей.

Гуманна педагогіка вбирає Дитину повністю і такою, якою вона є.

Авторитарна педагогіка проголошує постулат про підготовку підростаючого покоління до життя.

Гуманна педагогіка виховує дітей для життя і за допомогою самого життя.

Авторитарна педагогіка пристосовує Дитину до життя.

Гуманна педагогіка виховує перетворювача життя.

Авторитарна педагогіка монологічна у своєму спілкуванні з дітьми.

Гуманна педагогіка веде постійний діалог із ними.

Освітні процеси авторитарної педагогіки заформалізовані та офіційні, суворо регламентовані, наповнені менторським тоном, що закликає вихованців і учнів до повинності, обов'язків, уважності, слухняності, відповідальності, несперечання...

Освітні процеси гуманної педагогіки слідуєть принципам співробітництва, духовної спільності, взаєморозуміння, довіри, творчого терпіння, вільного вибору, радості пізнання, любові.

Авторитарна педагогіка приймає в якості аксіом: зло карається, добро заохочується; лінощі засуджуються, старанність вітається...

Гуманна педагогіка будується на аксіомах: любов виховується любов'ю; доброта виховується добротою; успіх вирощується успіхом; благородство виховується благородством...

Авторитарна педагогіка консервативна.

Гуманна педагогіка інноваційна.

Авторитарна педагогіка шкодить здоров'ю дітей, провокуючи вчителів, вихователів, батьків на роздратування, грубощі, погрози, крики, приниження гідності, покарання...

Гуманна педагогіка профілактична і лікувальна, бо кожна Дитина перебуває в стані злагоди, радості, духовної спільності, любові, поваги.

Чаша Педагогічної Мудрості

Класична педагогічна спадщина несе в собі *Чашу Педагогічної Мудрості*, весь зміст якої є надбанням не історії, а теперішнього і майбутнього. В нашій сучасній дійсності *Чаша Педагогічної Мудрості* дістається нам – теперішньому поколінню вчителів і вихователів. Ми можемо взяти з неї стільки, скільки спроможні взяти, і можемо збагатити її настільки, наскільки наша творчість спроможна відкривати нові ворота у світі освіти.

Мудрість із цієї Чаші надихає нас – прихильників гуманної педагогіки – на творчість і пошук нового, дає напрям нашому педагогічному мисленню і практиці, допомагає відчувати велич Педагогічної Істини. Ось частина дороговказних мудрих думок із цієї прекрасної Чаші класиків педагогіки:

- * *Наша душа небесного походження.*
- * *Остання мета людини знаходиться за межами цього життя.*
- * *Духовність є основою всякого буття, вічного і безсмертного.*
- * *Дитина є мікрокосмосом, здатним охопити макрокосмос.*
- * *Насіння освіти, чесноти і благочестя закладені в нас від природи.*
- * *В дитині від початку посіяне насіння її майбутньої особистості.*
- * *Діти не готуються до життя, вони вже живуть.*
- * *У Чаші Дитини сяє зародок зерна Культури.*
- * *Справжнє виховання Дитини – у вихованні самих себе.*
- * *У школі повинна бути присутньою розумна релігійність.*
- * *У любові Дитина знаходить удвічі більше джерело зростання.*
- * *Без духовної спільності виховання не відбудеться.*
- * *Щоб дарувати Дитині іскорку знань, учителю треба увібрати море Світла.*
- * *Під іменем гуманної освіти треба розуміти розвиток духу людського, а не один формальний розвиток.*
- * *По-справжньому гуманний дух наших сил міститься у вірі та любові.*
- * *Навчання повинно випереджати розвиток і вести його за собою.*
- * *Виховання духу і моральності є основою всієї освіти.*
- * *Співробітництво є вінцем людства.*

** У співробітництві з дорослим Дитина стає більш сильною у своїй інтелектуальній діяльності, ніж за самотійної роботи.*

Педагогіка для дітей Світла

Світ почав говорити про прихід на Землю Нового Покоління Дітей. Стверджується, що сучасні діти особливі. Їхнє призначення більш високе, ніж було призначення будь-якого іншого покоління. Нове Покоління, яке народжується, своїм способом життя та устремліннями буде різко відрізнятися від способу життя та устремлінь усіх тих поколінь, які існують зараз на Землі. Відмінність ця буде полягати в наступному:

Головне для сучасних поколінь – мати і захоплювати.

Головне для нових поколінь – давати і дарувати.

Лозунг сучасних поколінь – змагатися і конкурувати.

Для Нових Поколінь лозунгом буде співробітничати і об'єднуватися.

Сучасні покоління руйнівні.

Нові Покоління будуть будівничими.

Володіння науковими знаннями – гордість і слава сучасних поколінь.

Для Нових Поколінь мудрість буде понад усе.

Сучасні покоління скеровуються інтелектом.

Нові Покоління будуть скеровуватися інтуїцією.

Сучасні покоління оточують себе потворними формами.

Красою будуть оточувати себе Нові Покоління.

Сучасні покоління згинаються під тягарем страждань.

Нові Покоління будуть носіями Світла і радості.

Сучасні покоління скуті.

Нові Покоління будуть жити у свободі.

Перша хвиля Нових Поколінь уже йде. Стверджується також, що майже всі діти є представниками цієї хвилі. Їх називають по-різному: Дітьми Світла, Зоряними Дітьми, Дітьми з Космічною свідомістю.

Діти ці мудрі, мають різнобічну талановитість, проявляють ранню розвиненість, у частини з них є незвичайні здібності, маленькі діти часом кажуть про щось дивне для нас. Вони відкриті та впевнені в собі.

Але вони приступні для нападів грубості й насилля. Безцеремонність і недовіра дорослих робить їх беззахисними. Ними оволодіває нудьга в тому середовищі, де їх не розуміють, їм дуже нудно в школі. В авторитарному середовищі, де є байдужість, і де їм не вірять, вони ламаються, починають душевно хворіти, йдуть у себе, впадають у відчай, порушують порядок, стають «гіперактивними», набувають поганих схильностей, тікають із сім'ї, часом закінчують життя самогубством.

У середовищі ж взаєморозуміння, любові та поваги їхні здібності розкриваються швидко, вони досягають успіху, люблять дружити і співробітничати.

Як нам бути?

Чи прийняти твердження про прихід Покоління Світла, Дітей Індиго, чи погодитися, що вони несуть свою місію і новий спосіб життя для прискорення еволюційного розвитку людства, чи ж оголосити недовіру такому твердженню?

Ми, прихильники гуманної педагогіки, приймаємо теперішніх дітей за представників Світла і робимо висновок: дітям Світла потрібні батьки, вчителі, вихователі – теж спрямовані до Світла.

І яка ж потрібна педагогіка дітям Світла?

Їм потрібна педагогіка любові, добра, розуміння, сприяння, піднесення, натхнення, співчуття, захисту. Потрібна педагогіка, яка буде вирощувати в них духовність, благородство, великодушність, розширювати їхнє пізнавальне прагнення, спрямовувати на пошук свого призначення.

Це є гуманна педагогіка.

Що від нас залежить

Ніхто з нас – учителів, вихователів, батьків – не є маленькою людиною, від якої мало що залежить. Не треба принижувати себе, бо від нас залежить дуже багато: ми є основною силою у світі освіти, і тому долі наших дітей у наших руках.

Нам потрібно тільки усвідомити, що «справа, скромна за зовнішністю, – одна з найвеличніших справ історії... на цій справі стоять царства і нею живуть цілі покоління».

Світу потрібні віддані прихильники Істини і Добра.

Світу потрібні живі, діяльні Світлоносці, які борються з невіглаством і вадами людства.

Світу потрібні мужні служителі своєї місії, свого обов'язку.

Ми не можемо віддати освіту на відкуп сьогоденню, на відкуп невігластву. Нажаль, до влади не завжди приходять люди мудрі, які турбуються про Вічне. Багато хто з них, як правило, стурбований не глибинними проблемами освіти підростаючого покоління, а дрібними, зовнішніми, політичними питаннями. Влада часом гірко

помиляється, нав'язуючи освітньому світу свої політичні й тому недалекоглядні рішення.

Нам потрібно уникати помилок у реформах освіти, а не піддаватися їм, інакше самі станемо співучасниками заподіяння шкоди освіті, а точніше, заподіяння шкоди долі Покоління Дітей Світла, долі кожної Дитини і, значить, нашій власній долі також.

Час зрозуміти, що ми давно вже не солдати яких-небудь партійних генералів.

Якщо знаємо, до чого ми покликані і яка велика наша відповідальність, то нами буде керувати тільки наша педагогічна совість.

Гуманна педагогіка є вищим рівнем думки і практики. Змішувати її з авторитарною педагогікою не можна. Тому від нашого вибору залежить – стане освітній світ гуманним чи залишиться авторитарним. Кожний із нас є творцем свого суб'єктивного освітнього поля навколо себе. Поле це без нашої особистості не існує, воно таке, якими є ми самі, наші переконання та устремління, наш особистісний склад характеру і вдачі.

В освітньому світі завжди були і є вчителі та вихователі з багатим духовним світом і високим звичаєм, люди спрямовані, віддані, благородні. Вони приходять до гуманної педагогічної практики за своїм внутрішнім покликом, а учні та вихованці закохуються в них, їм добре перебувати поруч, і успіхи в пізнанні та дорослішанні стають природним наслідком.

Але багатьом, хто обрав собі шлях гуманної педагогіки, доводиться і доведеться займатися складною працею переродження, щоб піднести себе до рівня розуміння та творчого втілення ідей гуманної педагогіки в освітній практиці.

Нам потрібно буде:

розширювати свою свідомість і вчитися мислити та діяти відповідно до поняття духовності;

виращувати в собі любов до дітей і вчитися нести її красиво;

приохотитися до джерел педагогічної мудрості;

постійно вдосконалювати своє педагогічне мистецтво, наповнюючи його глибоким змістом і витонченістю виконання;

виращувати в собі розуміння, терпіння, благородство, великодушність, внутрішню культуру;

і, звичайно ж, позбавлятися від поганих звичок та схильностей, якщо помічаємо в собі таке.

Ми, автори **«Маніфесту»**, проходимо цей шлях, якому, як творчості, немає і не буде кінця. Ми переживаємо в собі глибоке задоволення кожним досягненням. Бачимо і радіємо, як досягають успіхів наші учні та вихованці, спілкуючись із нами, як збагачується і розширюється наше особисте життя, наша діяльність у суспільстві.

Ваша участь у цьому благородному процесі одухотворення освітнього світу ідеями гуманної педагогіки посилить Світло в освіті.

На що спрямувати нашу творчу енергію

Гуманна педагогіка не є вже проторованим шляхом, яким нам залишається гідно пройти. Кожному доведеться самому відкрити свою стежинку, але кожному при цьому доведеться також спрямувати свою творчу енергію на розв'язання проблем, на яких гуманна педагогіка ставить свої акценти.

Досягнення нашого творчого пошуку стануть, по-перше, сходинками нашого зростання; по-друге – джерелами насичення нашого суб'єктивного освітнього поля сенсом спільного з дітьми життя, спрямованого до Світла; по-третє – нашими дарами духу на всезагальний вівтар творення гуманної педагогіки.

Зазначимо частину цих питань, що потребують розв'язання в теоретичній та практичній діяльності кожного з нас:

1. Духовне життя.

Воно є внутрішнім джерелом сходження духу, воно ж є джерелом діяльності людини в зовнішньому світі.

Якими світлими та творчими образами збагачувати нам духовний світ кожної Дитини, як у кожній виховувати **духовну особистість**, уміння жити в духовному світі й виносити в зовнішній світ дари свого духу? Як самому жити багатограним духовним життям і давати зразок одухотвореної діяльності?

2. Благородство і Великодушність.

Це є найвищі якості людини, виховання яких є метою гуманного освітнього процесу.

Як нам їх вирощувати в кожній Дитині, на яких прикладах і змістовому матеріалі? Як самим бути Благородними і Великодушними в нашому постійному спілкуванні з дітьми, з кожною Дитиною?

3. Відповідальність за свої думки і слова.

Думка і слово є могутньою творчою енергією – як будівничою, якщо вона світла, так і руйнівною, якщо вона темна.

Нам треба виховати в кожній Дитині відповідальність за свої думки і слова, виховати добре мислення, ясне мислення, прекрасне мислення і, звичайно ж, добре мовлення, мудре мовлення, прекрасне мовлення. Як це зробити? Як нам самим берегти чистоту своїх думок?

4. Закон причин і наслідків.

Це є універсальний закон **життя**: людина постійно пожинає наслідки посіяних раніше причин і сіє причини, які обов'язково будуть мати наслідки в найближчому або віддаленому майбутньому. Інакше кажучи, вона сама творить свою долю, і в цьому є її внутрішня свобода.

Як допомогти дітям усвідомити непохитність цього закону? Як привчити кожну Дитину бути обачливою у своїх «посівах» причин в теперішньому та вміти аналізувати й робити висновки з різних наслідків, що виникли в її житті? Як ми самі дотримуємося закону причин і наслідків?

5. Закон любові.

Любов є всемогутньою та всеохоплюючою силою усього освітнього світу.

Як нести любов дітям і кожній Дитині, щоб вони приймали її та піддавалися її виховному впливові? Як вирощувати в них взаємну любов до нас? Як виховувати любов до ближнього і до всього сущого? Як вдосконалювати своє мистецтво любити дітей і кожну Дитину?

6. Закон духовної спільності.

Він є основою та необхідною умовою виховання.

Як вирощувати цю спільність з нашими учнями, вихованцями, з кожною Дитиною? Як її берегти? Як нею користуватися? Якими повинні бути сенс, зміст, особливості нашого спілкування з дітьми та окремою Дитиною? Як вирощувати духовну спільність у потоці своєї свідомості?

7. Самовдосконалення.

Кожен із нас є творцем свого суб'єктивного освітнього поля, в яке втягуємо дітей або окрему Дитину. Сила і якість впливу цього поля залежить від нашої особистості та нашої культури: характеру, вдачі, почуттів, думок, знань, устремлінь, світогляду. Наше освітнє поле – це відображення нашої сутності. Звідси – найфундаментальніша проблема гуманної педагогіки – самовдосконалення.

Як цим займатися? Як і в чому вдосконалюватися? Як зробити, щоб наше слово відповідало справі? Як розширювати свою свідомість? Хто нам у цьому буде надавати допомогу? Як вести дітей шляхом самовдосконалення?

Акцентологія гуманної педагогіки шукає також відповіді на питання: **про розвиток віри, про виховання Серця, про розуміння сенсу життя, про розвиток уміння самопізнання, про виховання героїв, про горизонти наук у змісті освіти, про створення освітніх курсів на засадах принципів гуманної педагогіки і т. д.**

Відокремленими є питання: **як облагороджувати знання, як нам навчати їх «мовою серця», в яких формах краси підносити їх дітям, в яких духовно-моральних діалогах сіяти їх у душах дітей.**

Маніфест гуманної педагогіки – живе творіння

Гуманна педагогіка у творчій практиці вчителів і в теоретичних дослідженнях учених із часом буде розкриватися, розширюватися та поглиблюватися. Будуть уточнюватися поняття і принципи, вдосконалюватися провідні ідеї, будуть відкриватися нові форми і методичні шляхи. Рух уперед викличе необхідність час від

часу доповнювати, вдосконалювати, оновлювати текст «Маніфесту», розвивати його далі. Кожен буде мати можливість робити свій внесок у творення живої педагогіки, скрупульозно вивчаючи новий досвід і нову думку, тим самим вдосконалюючи та збагачуючи ідеї гуманної педагогіки. Така робота буде здійснюватись на підставі фундаментального та незмінного для гуманної педагогіки поняття духовного гуманізму.

Ставлення органів влади до гуманної педагогіки

Нас заохочують позитивні оцінки ідей гуманної педагогіки з боку органів влади та наукового середовища.

У рішенні Комітету освіти і науки Державної Думи Російської Федерації від 22.10.1998 р. записано:

«1. Схвалити основні ідеї гуманно-особистісного підходу до виховання дітей у загальноосвітній школі, розроблені в лабораторії Гуманної педагогіки Московського міського педагогічного університету, як один із напрямів розвитку сучасного процесу освіти.

Комітет відзначає в цій діяльності позитивну роль Видавничого Дому Ш. О. Амонашвілі у створенні «Антології гуманної педагогіки», покликаної стати важливим інструментом формування основи підготовки і вдосконалення особистості вчителя.

2. Комітет вважає доцільним запропонувати Міністерству загальної та професійної освіти Російської Федерації ознайомитися з концепцією гуманно-особистісного підходу в процесі виховання дітей».

У листі Міністерства загальної та професійної освіти Російської Федерації від 30.03.1999 р. до керівників органів управління записано: «Визначаючи шляхи вдосконалювання розвитку загальноосвітньої школи, Міністерство загальної та професійної освіти Російської Федерації звертає Вашу увагу на необхідність цілеспрямованої роботи з формування в учителів двадцять першого століття гуманного педагогічного мислення, що йде своїм корінням у глибини Російської та світової класичної педагогічної спадщини».

Заслухавши доповідь «Гуманна педагогіка: теорія та практика», Президія Російської академії освіти від 25.09.2002 р. прийняла рішення: «Напрямок роботи відповідає світовим тенденціям розвитку досліджень особистісно-орієнтованої людської науки, здійснюється на високому професійному рівні та може слугувати базою для розв'язання теоретичних і практичних завдань побудови системи навчання і виховання сучасних дітей».

Оцінюючи результати впровадження ідей гуманної педагогіки в школах, Міністерство освіти, науки та молодіжної політики республіки Дагестан у своєму Наказі від 02.04.2007 р. відзначило: «Схвалити роботу лабораторії Гуманної педагогіки та освітніх закладів республіки, що беруть участь у експерименті з апробації програм гуманної педагогіки», і прийняло рішення про розширення кількості експериментальних майданчиків.

Міністерство освіти і науки Хакаської Республіки 25.10.2007 р. уклало Угоду з Центром гуманної педагогіки республіки Хакасії про реалізацію спільного довгострокового проекту «Гуманізація освітнього простору в Республіці Хакасії».

Комісія з освіти, культури і науки Латвійського республіканського сейму та Департамент освіти, культури і спорту міста Риги в офіційних листах від 31.05.2011 р. і 07.06.2011 р. висловлюють подяку на адресу Міжнародного Центру гуманної педагогіки за величезну роботу з підвищення кваліфікації учителів із основ гуманної педагогіки, за розвиток ідей духовного гуманізму та ствердження їх у педагогічній теорії та практиці Латвії.

Про Міжнародний рух послідовників гуманної педагогіки

За останні 10-15 років прихильників ідей гуманної педагогіки стає все більше і більше. Вони об'єднують учителів, вихователів, керівників освіти, батьків, лікарів, діячів культури, вчених, студентську і шкільну молодь. Вони з різних країн, їх тисячі.

У міжнародному просторі зароджується нова форма громадського впливу на розвиток освітнього світу – *Міжнародний рух гуманної педагогіки*.

Зареєстровані організації:

Міжнародна асоціація громадських об'єднань «Міжнародний центр гуманної педагогіки»;

Всеукраїнське громадське об'єднання «Всеукраїнська культурно-освітня асоціація Гуманної Педагогіки»;

Асоціація Гуманної Педагогіки Латвії;

Асоціація гуманної педагогіки в Литві;

Асоціація гуманно-особистісної педагогіки в Естонії;

Естонський громадський Центр гуманної педагогіки;

Міжнародний громадський рух «Батьківська турбота».

Міжнародний центр гуманної педагогіки активно співпрацює з державними і недержавними закладами низки країн:

Софійський університет ім. Святого Климента Охридського;

Міжнародна кафедра ЮНЕСКО культури світу і демократизації Грузинського Університету Святого Андрія Первозванного;

Хмельницький національний університет, Україна;

Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, Україна;

Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського;
Міністерство освіти і науки республіки Хакасія;
Вільнюський педагогічний університет;

Дагестанський інститут підвищення кваліфікації педагогічних кадрів та ін.

В рамках цих організацій розгортається широкомасштабна і багатогранна діяльність із розповсюдження ідей гуманної педагогіки.

Теми Міжнародних читань допомагають учасникам поступово заглиблюватися в суть гуманної педагогіки.

Перші Читання (2002 р.) – *«Гуманна педагогіка і духовність освітніх просторів»*.

Другі Читання (2003 р.) – *«Посмішко моя, де ти?»*

Треті Читання (2004 р.) – *«Чому не прожити нам життя героями духу?»*

Четверті Читання (2005 р.) – *«Без Серця що зрозуміємо?»*

П'яті Читання (2006 р.) – *«Поспішайте, діти, будемо вчитися літати!»*

Шості Читання (2007 р.) – *«Істина Школи»*.

Сьомі Читання (2008 р.) – *«У Чаші Дитини сяє зародок зерна Культури»*.

Восьмі Читання (2009 р.) – *«Справжнє виховання Дитини – у вихованні самих себе»*.

Дев'яті Читання (2010 р.) – *«Щоб дарувати Дитині іскорку знань, учителю треба увібрати море Світла»*.

Десяті Читання (2011 р.) – *«Як любити дітей»*.

Одинадцяті Читання (вони відбудуться в 2012 році) – *«Учителю, надихни мене на творчість!»*

На Читаннях організуються круглі столи, лабораторії, майстер-класи, зустрічі з лідерами гуманної педагогіки, обговорення.

Діє багато лабораторій і об'єднань, у яких проводиться наукова і творча робота зі створення методичних посібників, авторських програм, пробних освітніх курсів. Випускаються збірники наукових праць, проводяться науково-практичні конференції, захищаються дисертації.

Діють експериментальні школи, дитячі садки.

Діють батьківські університети і лекторії.

Рух «Батьківська турбота» щорічно проводить міжнародні та регіональні батьківські читання.

Проводяться курси підвищення кваліфікації з основ гуманної педагогіки. За останні десять років сертифікати про підвищення кваліфікації отримали понад 28 тисяч учителів, вихователів і батьків із різних країн.

У багатьох педагогічних коледжах і вузах практикуються спецкурси з основ гуманної педагогіки, видані відповідні програми і збірники, оголошуються конкурси студентських робіт за тематикою гуманної педагогіки, створені студентські об'єднання.

Видається цілеспрямована література; головною серед них є **«Антологія гуманної педагогіки»** (видано 55 томів).

Міжнародний центр гуманної педагогіки щорічно видає журнал «Три ключі» з матеріалами Міжнародних педагогічних читань. Видаються: газета *«Гуманна педагогіка»*, журнал *«Світ гуманної педагогіки»*, збірники з матеріалами майстер-класів і Міжнародних батьківських читань.

Символом руху є **лебідь на фоні серця** – знак єднання, любові і мудрості (зареєстровано авторське право).

Міжнародний центр гуманної педагогіки заснував звання **«Лицар гуманної педагогіки»** і нагрудний золотий знак **«Серце і лебідь»**. Міжнародне громадське журі за 10 років присвоїло звання **«Лицар гуманної педагогіки»** і вручило золотий знак **«Серце і лебідь»** 130 прихильникам гуманної педагогіки, які особливо відзначилися своєю діяльністю.

Створено **Гімн гуманної педагогіки**, який виконується на урочистих зборах.

Діє громадська **Академія педагогічного мистецтва і соціалізації Ш. Амонашвілі**, яка проводить курси дистанційного підвищення кваліфікації через Інтернет.

Планується введення в освітню практику нових міжнародних традицій: регулярного проведення **«Міжнародного дня Уроку»**, присвяченого тематиці духовно-морального виховання дітей; заснування міжнародного статусу **«Школа Гуманної Педагогіки»**, **«Дитячий садок гуманного виховання»**; створення сайту **«Інтернет-музей гуманної педагогіки»**; розвиток роботи молодіжного крила руху гуманної педагогіки.

Ми відкриті для співробітництва з людьми та організаціями, які активно зайняті самовдосконаленням і приймають цей **«Маніфест»**.

Завершення

Ми спробували викласти в **«Маніфесті гуманної педагогіки»** основні ідеї та напрями, які дають початок Міжнародному громадському рухові для насичення освітнього світу духовністю, любов'ю, мудрістю, а якщо сказати одним всеохоплюючим словом – Світлом.

Ми сповнені віри в неминучість гуманної педагогіки. Освітній світ може стати достойним для Нового Покоління Дітей тільки через нашу піднесену і розширену педагогічну свідомість і творчу практику.

Тому ми залишаємось глибоко щирими, закликаючи вас стати послідовниками ідей гуманної педагогіки, які дісталися нам, сучасному учительству, від найвеличніших мислителів.

Звертаємось до кожного з вас:

Нашому освітньому світу не вистачає Світла особисто Вашого Серця і Розуму.

Бажаємо Вам розуміння Вашого високого обов'язку, натхнення і творчості у своєму служінні Дитинству.

Автори «Маніфесту гуманної педагогіки»

1. **Амонашвілі Ш. О.** – президент Міжнародної асоціації громадських об'єднань «Міжнародний центр гуманної педагогіки», Лицар гуманної педагогіки, Лицар дитинства, д. психол. н.

2. **Маллаєв Д. М.** – президент Загальноросійської громадської організації «Центр Гуманної педагогіки», ректор Дагестанського державного педагогічного університету, д. пед. н., професор, член-кореспондент РАО, Лицар гуманної педагогіки (м. Махачкала).

3. **Крук С. Л.** – віце-президент Міжнародної асоціації громадських об'єднань «Міжнародний центр гуманної педагогіки», президент Всеукраїнського громадського об'єднання «Всеукраїнська культурно-освітня асоціація Гуманної Педагогіки», директор центру інноваційної педагогіки та психології Хмельницького національного університету, к. пед. н., доцент, Лицар гуманної педагогіки (м. Хмельницький, Україна).

4. **Мансурова К. Ш.** – член Координаційної ради Міжнародної асоціації громадських об'єднань «Міжнародний центр гуманної педагогіки», керівник Міжнародного громадського руху «Батьківська турбота», к. х. н., Лицар гуманної педагогіки, (м. Москва, Росія).

5. **Молчанова К. О.** – член Координаційної ради Міжнародної асоціації громадських об'єднань «Міжнародний центр гуманної педагогіки», голова Асоціації гуманно-особистісної педагогіки в Естонії, Лицар гуманної педагогіки (м. Таллін, Естонія).

6. **Погребняка І.** – член Координаційної ради Міжнародної асоціації громадських об'єднань «Міжнародний центр гуманної педагогіки», голова правління Асоціації Гуманної Педагогіки Латвії, керівник центру гуманної педагогіки середньої школи «Анніньмуйжа» міста Риги, Лицар гуманної педагогіки (м. Рига, Латвія).

7. **Стульпінене І.** – член Координаційної ради Міжнародної асоціації громадських об'єднань «Міжнародний центр гуманної педагогіки», голова Асоціації гуманної педагогіки в Литві, Лицар гуманної педагогіки, автор книги «Фізика мовою серця», вчитель (м. Клайпеда, Литва).

8. **Султанова Х.** – керівник Чеченського Республіканського Центру Гуманної Педагогіки, начальник відділу інноваційної та національної освітньої політики Міністерства освіти і науки ЧР, Заслужений учитель Чеченської Республіки, Лицар гуманної педагогіки, (м. Грозний, Росія).

9. **Султанов К. Т.** – керівник Дагестанського Республіканського Центру гуманної педагогіки, директор гімназії «Культура світу», Заслужений учитель Дагестану, Лицар гуманної педагогіки (м. Дербент, Росія).

10. **Шуртіна Т. В.** – член Координаційної ради Міжнародної асоціації громадських об'єднань «Міжнародний центр гуманної педагогіки», голова Республіканської громадської організації «Центр гуманної педагогіки Республіки Хакасія «Школа Життя» Ш. Амонашвілі», член Громадської палати Республіки Хакасія, Почесний працівник загальної освіти РФ, Лицар гуманної педагогіки (м. Абакан, Росія).

11. **Абрамова М. М.** – заступник керівника муніципалітету муніципальної освіти Академічне, Почесний працівник загальної освіти РФ, Лицар гуманної педагогіки (м. Москва, Росія).

12. **Александрова В. Г.** – член Координаційної ради Міжнародної асоціації громадських об'єднань «Міжнародний центр гуманної педагогіки», д. пед. н., професор ММПУ, автор монографії «Християнські витоки гуманної педагогіки», Лицар гуманної педагогіки (м. Москва, Росія).

13. **Алексєєнко І. В.** – педагог додаткової освіти школи ім. М. Горького, член правління культурно-просвітницького центру «Гармонія», Лицар гуманної педагогіки (м. Клайпеда, Литва).

14. **Амонашвілі Н. О.** – учитель Тбіліської І-ї експериментальної публічної школи, д. пед. н., автор посібників і дидактичних матеріалів для 1–4 класів, Лицар гуманної педагогіки (м. Тбілісі, Грузія).

15. **Амонашвілі М. Г.** – заступник директора Тбіліської І-ї експериментальної публічної школи (м. Тбілісі, Грузія).

16. **Амонашвілі П. Ш.** – письменник, президент дитячого художнього центру «Басті-Бубу» (м. Тбілісі, Грузія).

17. **Бак В. Ф.** – віце-президент Всеукраїнського громадського об'єднання «Всеукраїнська культурно-освітня асоціація Гуманної Педагогіки», вчитель-методист, «Відмінник освіти України», автор книги «Біологія мовою Серця», Лицар гуманної педагогіки (м. Артемівськ, Україна).

18. **Баранюк М. А.** – член Координаційної ради Міжнародної асоціації громадських об'єднань «Міжнародний центр гуманної педагогіки», член правління Асоціації гуманно-особистісної педагогіки в Естонії, керівник Естонського громадського центру гуманної педагогіки, керівник Ласнамяєського дитячого центру, Лицар гуманної педагогіки (м. Таллін, Естонія).

19. **Богуславський М. В.** – головний редактор газети «Педагогічний вісник», д. пед. н., професор, член-кореспондент РАО, Лицар гуманної педагогіки (м. Москва, Росія).
20. **Гвілава М. С.** – учитель Тбіліської I-ї експериментальної публічної школи, Лицар гуманної педагогіки (м. Тбілісі, Грузія).
21. **Городович С. Ю.** – керівник Благовіщенського відділення Загальноросійської громадської організації «Центр Гуманної педагогіки», директор НОЗ «Наш дім», Лицар гуманної педагогіки (м. Благовіщенськ, Росія).
22. **Грігалашвілі З. А.** – директор Тбіліської I-ї експериментальної публічної школи (м. Тбілісі, Грузія).
23. **Євдокимова Е. С.** – керівник Волгоградського відділення Загальноросійської громадської організації «Центр Гуманної педагогіки», к. пед. н., доцент, Лауреат премії уряду міста Волгограду, Лицар гуманної педагогіки (м. Волгоград, Росія).
24. **Зуєв Д. Д.** – головний редактор «Антології гуманної педагогіки», член-кореспондент РАО, професор, Лицар гуманної педагогіки (м. Москва, Росія).
25. **Гуліватий В. М.** – президент Академії гуманної педагогіки, Лицар гуманної педагогіки, професор (м. Вінниця, Україна).
26. **Кіршин І. О.** – член правління Міжнародного Центру гуманної педагогіки, керівник Калініградського відділення Загальноросійської громадської організації «Центр Гуманної педагогіки», керівник студії «Сонячний Сад» при ліцеї № 49, к. пед. н., Лицар гуманної педагогіки (м. Калінінград, Росія).
27. **Кучеровський В. А.** – керівник Одеського відділення Всеукраїнського громадського об'єднання «Всеукраїнська культурно-освітня асоціація Гуманної Педагогіки», головний редактор газети «Гуманна педагогіка», Лицар гуманної педагогіки (м. Белгород-Дністровський, Україна).
28. **Михайлов Е. Б.** – член правління Всеукраїнського громадського об'єднання «Всеукраїнська культурно-освітня асоціація Гуманної Педагогіки», керівник Чернівецького обласного Центру Гуманної Педагогіки (м. Чернівці, Україна).
29. **Надточій Т. Л.** – член правління Всеукраїнського громадського об'єднання «Всеукраїнська культурно-освітня асоціація Гуманної Педагогіки», керівник Харківського обласного Центру Гуманної Педагогіки, член творчого союзу «Конгрес літераторів України», Лицар гуманної педагогіки (м. Харків, Україна).
30. **Нікітін В. Г.** – член Координаційної ради Міжнародної асоціації громадських об'єднань «Міжнародний центр гуманної педагогіки», голова Міжнародного громадського журі «Серце і лебідь», генеральний директор ТОВ «Управляюча компанія «Ростенергокомплекс», Лицар гуманної педагогіки (м. Ростов-на-Дону, Росія).
31. **Ніорадзе В. Г.** – учитель, академік АПСН, д. пед. н., професор ММПУ, автор педагогічної системи вирощування писемного мовлення, Лицар гуманної педагогіки.

32. **Озолс Д.** – віце-президент Міжнародної асоціації громадських об'єднань «Міжнародний центр гуманної педагогіки», член правління Асоціації Гуманної Педагогіки Латвії, Лицар гуманної педагогіки (м. Рига, Латвія).

33. **Павлова Т. Л.** – член Координаційної ради Міжнародної асоціації громадських об'єднань «Міжнародний центр гуманної педагогіки», керівник Новосибірського відділення Загальноросійської громадської організації «Центр Гуманної педагогіки», професор, завідувач кафедри педагогіки Новосибірського державного педагогічного університету, к. пед. н., Почесний працівник вищої професійної освіти РФ, Лицар гуманної педагогіки (м. Новосибірськ, Росія).

34. **Румянцева Т. М.** – член Координаційної ради Міжнародної асоціації громадських об'єднань «Міжнародний центр гуманної педагогіки», референт Центру Гуманної Педагогіки Міжнародного Центру Реріхів (м. Москва, Росія).

35. **Салієнко Н. О.** – член правління Всеукраїнського громадського об'єднання «Всеукраїнська культурно-освітня асоціація Гуманної Педагогіки», керівник Дніпропетровського відділення Всеукраїнського громадського об'єднання «Всеукраїнська культурно-освітня асоціація Гуманної Педагогіки», лікар-методист Дніпропетровського міського Центру здоров'я, Лицар гуманної педагогіки (м. Дніпропетровськ, Україна).

36. **Сартанія В. Ш.** – декан факультету управління економіки та бізнесу Грузинського університету ім. Святого Андрія Первозванного Патріархату Грузії, д. е. н., професор, академік АПСН (м. Тбілісі, Грузія).

37. **Схвітарідзе Т. М.** – засновник і продюсер дитячого художнього центру «Басті-Бубу», художній керівник ансамблю, автор дитячих передач на телеканалах Грузії (м. Тбілісі, Грузія).

38. **Черноземова О. М.** – віце-президент Міжнародної асоціації громадських об'єднань «Міжнародний центр гуманної педагогіки», віце-президент Загальноросійської громадської організації «Центр Гуманної педагогіки», д. філол. н., професор, Лицар гуманної педагогіки (м. Москва, Росія).

39. **Шишова М. І.** – віце-президент Міжнародної асоціації громадських об'єднань «Міжнародний центр гуманної педагогіки», віце-президент Загальноросійської громадської організації «Центр Гуманної педагогіки», директор ДОЗ СЗОШ № 200, Почесний працівник загальної освіти РФ, Лауреат премії мерії Москви, к. пед. н., Лицар гуманної педагогіки (м. Москва, Росія).

40. **Цуцкірідзе З. Л.** – журналіст, доктор педагогіки, професор, координатор педагогічних досліджень інституту педагогіки при університеті ім. І. Чавчавадзе (м. Тбілісі, Грузія).

41. **Ерметов І. О.** – член Координаційної ради Міжнародної асоціації громадських об'єднань «Міжнародний центр гуманної педагогіки», віце-президент Всеукраїнського громадського об'єднання «Всеукраїнська культурно-освітня асоціація Гуманної Педагогіки», керівник Київського відділення Всеукраїнського громадського об'єднання «Всеукраїнська культурно-освітня асоціація Гуманної Педагогіки», Лауреат премії Кабінету Міністрів України (м. Київ, Україна).

42. **Яунземіс Т.** – член Координаційної ради Міжнародної асоціації громадських об'єднань «Міжнародний центр гуманної педагогіки», член правління Асоціації Гуманної Педагогіки Латвії, начальник відділу освіти Смілтенського краю, Лицар гуманної педагогіки (Латвія).

Бушеті, Грузія

17.07.2011 р.